

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Caput VI. De Prima.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

*Nubes, & pluvia, grando, pruina,
Nix, ros, & glacies, frigus, & aestus
Lato plaudite cantu.
Venti sylvis fragi, mobilis aura,
Fulgur nubivagum, missile sulmen,
Nimbi praecipites, flamma corruscans
Hymnos dicite caelo.
Undosum pelagus, flumina, & amnes.
Fontes irrigui turba natantium,
Quicumque in vitrea vritis unda,
Voces tollite ad astra.
Colles frugiferi, lignaque sylva,
Montes, & viridis gramina vallis.
Faecunda segetes, dulcia poma
Summo psallite Regi.
Bruta quadrupedes reptile terra
Immensas Domino reddite grates:
Omni que Alituum musica molles
Promat gutture cantus.
Infantes teneri, lata juventus,
Simplex virginitas, cana senectus
Huc densò propereat agmine, & astra
Pulsent laudis honore.
Rector calituum te canat Indus,
Te psallat nitidi potor Enipei,
Mauri te celebrent, & tua dræes
Volvoat nomina Ganges.
Aeternis resonent, cantibus hymni,
Jungantur modulis organa mille,
Sambuca, cithara, tympana, plectra,
Sistrum, fistula, cornu.*

CAPUT VI.

D E P R I M A.

§. 1.

*Orandum esse post Solis ortum. Laudatur
Sol, ejusque ortus describitur. Fabula
Memmonis. De cultu Solis, & ejus fal-
sa apothecosi. Inter priscaos adorantium
ritus etiam oscula adhibita.*

Officium nocturni cursum jam, ut nostra imbecillitas tulit, laudisque matutinæ mysteria devota mentis actione transegitur: nunc diurnæ servitutis pensum nos vocat, nunc Solis orientis radius oculos restituit mundo, confusas rerum species distinguit, claroque luminis splendore faciem quamdam, ac venustatem cun-

ctis rebus infundit. Sol incipit, ait Ambrosius f, emunda oculos mentis o homo, animique interiores obtutus, ne qua festuca peccati aciem tui præstringat ingenii, & puri cordis turbet aspectum. Proccedit Sol magno jubare diem, magno mundum complens lumine, vaporans calore. Cave o homo solam ejus pendere magnitudinem, ne nimius fulgor ejus visus tuæ mentis obcæcet. Cave ne radius ejus exoriens tuum confundat aspectum. Qui è regione in Solis lucem fixum intendit obtutum, repercusso lumine omnem subito amittit aspectum, aestimat se nihil videre, & intuendi munere esse fraudatum. Non igitur te tanto splendori temerè committas. Sed quando hunc vides, auctorem ejus considera: quando hunc miraris, lauda ejus creatorem. Hæc carptim ex Ambrosio g qui etiam alibi, exemplo avium, quæ nascente Sole suavissimo cantu æthera mulcent, hortatur nos ad laudes hoc tempore Conditoti canendas. Quis enim sensum hominis gerens non erubescat sine psalmodiarum celebritate diem ordiri, cum etiam minutissimæ aves solemnem devotione, & dulci carmine ortus dierum prosequantur? Illa nemorum Siren Philomela, cantillantium avicularum præcentrix quanta spiritus contentione, quanta vocum varietate in occursum Solis tota diffunditur? quàm sonoro modulamine, quàm mirabili ardore nascentem salutat? Nunc leni voce submurmurans musicos tonos retexit: nunc harmonicis quibusdam motibus dissultans omnium modorum personat suavitatem: nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso. Sed & aliarum volucrum pennatus exercitus omnium dulcedinum numeros, omnium concentuum sonos percurrens Solem excipit advenientem. Rident amabili vultu universa, dum nova luce radians Sol diem reddit mundo, rebus colorem, floribus venustatem. Oritur Sol oculus mundi, jucunditas diei, cœli pulchritudo, naturæ gratia, præstantia creaturæ. Oritur Sol aëris nitor, terræ decus, herbarum gloria, cor sphaerarum, luminum moderator, omnium viventium genitor, magnum Dei simulachrum. Oritur, inquam, ortuque suo ad celebrandas Numini laudes nos excitans mentem nostram ad æterni Solis contemplationem atollit.

M E-

f *Ambr. Exam. lib. 4. cap. 1.* g *Idem. ibid. lib. 5. cap. 12.*

METRUM XI.

*J*am Phœbus rutilum caput
 Vectus cœruleis equis
 Eloquent pelago exulit.
 Noctem Phosphoras horridam
 Clara percussit face
 Stellæ depulit æthere.
 Lux fulgens radiantibus
 Pingens cuncta coloribus
 Umbras lumine temperat.
 Tellus omniſeros ſinus
 Pandens ætheris ignibus
 Ardet marice flammeo.
 Errantes pecudum greges
 Herbis luce rubentibus
 Carpunt gemmea pabula.
 Læpſis ſtes lacrymis polus
 Noctis triſtia funera.
 Quas blanda excipit obſtetrix
 Natura, & teneris cibum
 Hortis mellifluum parat.
 O quam floriferum ſolum
 Vultu ridet amabili!
 Flammas exaccunt roſæ,
 Candent lilia pulchrius
 Rident prata venuſtius,
 Vernant cuncta decentius.
 Arguta alium cohors
 Vocis neſtare diſfluens
 Naſcentem recinit diem
 Cantat ſtebilibus modis
 Sylvoſum recreans nemus.
 Ales garrula Daulias.
 Muſæ ruris Achamides
 Ludentes hilari ſono,
 Mulcent aëra cantibus.
 O ſolis nitidum jubar
 Squallentem tenebris humum
 Optata irradians face:
 Dum tu per ſibi cognitæ
 Alti ſigniferi vias
 Teyris lumina dividis,
 Nos certo quoque tempore
 Immixti ſuperum choris
 Summo carmina Numini
 Pſallentes verimus diem.

2. Quis enim tot naturæ provocatus incitamenti, tot creaturarum invitatus obsequiis, tot exemplis commotus tam iners inveniatur, ut

ſolari jubare perſuſus, non illico ejus præconia celebret, cujus benignitas Solem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos? Notiſſima eſt Memnonis ſtatua in Ægyptiis olim Thebis erecta, quàm Philoſtratus *h* in vita Apollonii, & Calliſtratus *i* in expoſitione ſtatuarum deſcribunt. Hæc ſponte ſua cùm radiis ſolaribus tangeretur, ſuauiſſimum vocis ſonitum, ut illi fingunt, emittebat, primoque lucis fulgore in os incidente naſcenti Phœbo aſurgens lapidea labiorum clauſtra in ejus laudes referabat. Hoc fabuloſo ſcilicet integumento antiquiores Sophi nobile documentum occultarunt, debere hominem rationis compotem ad Solis ortum ipſius Condiſtoris Majeſtatem adorare. Quod ſimpliciores viri haudquaquam ad illorum mentem percipientes Creatoris cultum ad Solem ipſum materiale tranſtulerunt. Nam, ut ait Sapientia *k*; Non potuerunt intelligere cum quis eſt, neque operibus attendentes agnoverunt, quis eſſet artiſex; ſed aut ignem, aut ſpiritum, aut citatum aërem, aut gyrum ſtellarum, aut nimiam aquam, aut Solem, aut Lunam reſtores orbis terrarum Deos putaverunt. Quorum ſi ſpecie delectati Deos putaverunt, ſciant quanto his Dominator eorum ſpecioſior eſt, ſpeciei enim generator hæc omnia conſtituit: Aut ſi virtutem, & opera eorum mirati ſunt, intelligant ab illis, quoniam qui hæc fecit fortior eſt illis: à magnitudine enim ſpeciei, & creaturæ cognoſcibiliter poteris creator horum videri. Hæc Sapientia.

3. Quia verò ſpecioſiſſimus creaturarum eſt Sol, plures quoque inveniet cultores, non ſolum inter rudiores, & barbaras nationes, ſed etiam inter Gentes, quæ politiciori literatura, ac humanioribus placitis exultæ erant, ut Tertullianus, & Arnobius *l* aſſeverant. De his eleganter Aurelius Prudentius Clemens adverſus Symmachum ſic cecinit *m*:

*Eſt qui conſpicuis ſuperos quaerit in aſtris,
 Auſus habere Deum Solem, cui tramite certo
 Conditio impoſita eſt vixilem tolerare laborem,
 Viſibus obiectum mortalibus, orbe rotundo
 Præcipitem, teretique globo per inane volantem,
 Et quod nemo negat, mundo, cœloque minorem.*

Xxxx 3. Con-

h Philoſtrat. lib. 6. cap. 3. *i* Calliſtrat. lib. de expoſ. ſtatuar. c. 1. & 9. *g* ex his Nat. Comes l. 6. Mytholog. c. 3. *k* Sap. 13: 1. *l* Tertullian. in Apolog. Arnob. l. 1. *m* Prud. adv. Symm. lib. 1. Epigr. 15.

Concinne quoque de iisdem Cyrillus Hiero-
solymitanusⁿ; Quidam, ait, solem Deum pone-
bant, ut occidente sole noctis tempore sine Deo
essent. Sophocles, in Oedippo tyranno solem
vocat primum omnium Deorum. Ejus autem
vetustissimi adoratores fuerunt Persæ & Chal-
dæi. Ad Persas inquit Tertullianus^p, si fortè
deputabimur, licet solem non in linteo depictum
adoremus, habentes ipsum ubique in suo clypeo.
Et Darii castra describens Q. Curtius^q; Super
tabernaculum, ait, unde ab omnibus conspici
posset, imago solis crystallo inclusa fulgebat. Ju-
stinus^r item Historicus, Persæ, inquit, solem
unum Deum esse credunt, & equos eidem sacra-
tos ferunt. Persarum sacra sub Mithræ nomine
soli dicata in specubus Tertullianus^s sæpè com-
memorat, itemque Lactatius, Placidius^t, & Li-
lius Gyraldus^u: quem errorem sequutus Basili-
des Deum *μὲν* appellabat. Quo verò ritu
Persæ soli sacrificarent, tradit Eustathius Ar-
chiepiscopus Thessalonicensis^x in explicatione
Iliadis Homeri. Quamquam Persas ignem potius,
quam solem coluisse, Maximus Tyrius^y his
verbis affirmet. Persæ adorant ignem diarium,
nimidm divinitatis signum insatiabilem, vora-
cem. Huic cum sacrificant, alimentum præben-
tes his verbis utuntur, Ede ignis Domine. Chal-
dæos autem solem adorasse Diodorus Siculus^z
scribit, qui & fabulam elegantem narrat de ejus-
dem solis apotheosi. Ab his ad Ægyptios solis
cultus propagatus est, quos omnium primos so-
lem pro Deo habuisse asserunt Eusebius^a, &
Theodoretus^b. Sed Chaldæis primatum in hac
re astruit Severianus^c, atque inde putat Lampridius^d
Heliogabalo inditum nomen, à solis Sa-
cerdotio, cum prius Varius vocaretur. Sub no-
mine verò Serapidis, & Osiridis Ægyptios so-
lem intellexisse testantur Cicero^e, Macrobius^f,
Diodorus^g, & Plutarchus^h: de cujus statuae

penfili mirabili artificio legi potest in suis An-
nalibus Michaël Glycasⁱ Solem quoque ab Af-
syris, & Phœnicibus sub nomine Adonidis ma-
ximâ veneratione habitum tradit Macrobius^j.
Et Eusebius Cæsariensis^k, Phœnices, inquit,
solem adorant vocantes eum *Beelsamen*, id est
ceeli Dominum. Similiter Phryges sacrorum ad-
ministrationibus immutatis eundem sub nomine
Attinis colebant, & eodem Macrobio auctore fe-
stivitatem in ejus honorem celebrabant 8. Ca-
lendas Aprilis, quem diem Hilaria appellabant,
quo primum tempore sol diem longiorem nocte
protendit. Massageras unum solem venerari,
& eidem equos immolare Strabo^m, & Hero-
dorusⁿ affirmant. Etiam Æthiopes equos soli
offerebant Deo omnium velocissimo, id quod
velocissimum est sacrificantes, teste Heliodo-
ro^o. Apollinem Belum vocatum, & adoratum
ab Aquileiensibus accepimus ab Herodiano^p.
Sol Græcorum Deus ab Herodoto^q nuncupa-
tur, eumque passim à Græcis pro Deo habitum
Pausanias^r asseverat. Indos adorasse solem tra-
dunt Clemens Alexandrinus^s, & Philostratus^t
Lemnius. Idem scribunt de Tyriis Q. Cur-
tius^u, de incolis Insularum Oceani versus meri-
diem Diodorus^x, de Atheniensibus Joseph Ju-
dæus^y, de Siculis Phalaris^z Tyrannus, de Ar-
menis Xenophon^a, de Babyloniis Philostratus^b,
de Pœoniis Maximus Tyrius^c, de Germanis
Cæsar^d, de Manichæis Augustinus^e, de aliis alii.
Porro à Platoniciis adoratum solem patet ex Plo-
tino^f. Sed & Pythagorici soli orienti Hy-
mnos lyrâ canebant, ad quem Jamblicus ele-
gantissimam orationem composuit. Et quis
ignorat mensam solis apud Æthiopes Divi Hiero-
nymi^g, & Pausaniæ^h scriptis celeberrimam?
A Romanis item Imperatoribus dicata soli
templa

n Cyrill. cat. 4. o Sophoc. in Oedip. v. 675. p Ter-
tull. in Apolog. q Curtius lib. 3. r Justinus Hi-
storic. l. 1. s Tertull. libro de baptismo, de corona
militis, de prescriptionib. t Placid. ad postrema
carminum. l. 1. Thebaid. u Gyrald. de Divis gen. syn-
tag. 7. x Eustathius in Iliad. y Max. Tyrius
sermon. 38. z Diodor. lib. 3. c. 8. & l. 4. cap. 5.
a Euseb. de præpar. Evang. lib. 1. cap. 6. b Theo-
doret. de cur. Græc. affect. l. 3. c Severian. in ca-
rena Græca ad c. 1. Genes. d Lamprid. in Helioga-
balo. e Cic. 3. de natura Deor. f Macrobi. 1. Sat.
cap. 21. g Diodor. l. 1. c. 2. h Plutarch. lib. de
de Osiride.

i Glycas p. 4. Annalium. k Macrobi. loc. c. l Euse-
bius de præpar. Evang. l. 1. c. 7. m Strabo lib. 11.
n Herodot. in Clito. o Heliodor. in Æthiopic. l. 9.
p Herodot. l. 8. q Herodot. in Polymnia. r Pau-
san. in Corinth. in Laconic. & Arcadic. s Clem.
Alex. orat. ad Græc. t Philostrat. vit. Apoll. l. 2.
cap. 11. u Curtius lib. 4. x Diodor. l. 3. c. 13.
y Joseph. lib. 2. contra Apionem prope finem. z Pha-
laris Ep. 103. ad Cat. an. a Xenoph. l. 4. ἐπιπέριον.
b Philostr. lib. 1. cap. 20. c Max. Tyr. serm. 38.
d Cæsar. de bello gall. l. 6. e Aug. ep. 74. & l. 14.
& 20. contr. Faustum. f Plotin. lib. 4. am. 4.
cap. 30. g Hieron. ep. ad Paulinum in iis Bli-
blioth. h Pausan. in Atticis, & posteriorib. Elia-
cis.

empla describunt Aurelius Victor ⁱ, Flavius Vopiscus ^k, Eutropius ^l; & Ammianus Marcellinus ^m. Denique omnes gentes in solis cultum variis ritibus conspirasse plerique auctores ostendunt ⁿ. Sanctus Philastrius Brixientis Episcopus inter hæreses veteris Testamenti eam recenset, quæ soli divinos honores tribueret: Tum Hermiam, & Seleucium redarguit negantes, Christum sedere in carne ad dexteram Patris, sed carnem in sole posuisse existimantes, illud Psalmographi perperam intelligentes, *In sole posuit tabernaculum suum.*

4. At quod attinet ad cultum solis, sacrorum librorum testimonia prætermittere grande piaculum esset. Et sanè Israëlita à vicinis gentibus Idolorum cultum edocti ad ortum solis adorabant apud Ezechielem ^o. Josias verò justissimus Rex eos deletit, qui soli adolebant incensum: equos abstulit, quos Reges Judæ dederant soli in introitu templi Domini: currus solis combullit igni ^p. Lego etiam civitatem solis, fontem solis, domum solis ^q, quæ omnia ad falsam solis apotheosim spectasse dubium non est. Ex curru autem Heliaë currum solis descripsisse Poetas putat Chrysostomus ^r. Homilia de ascensione Heliaë, nam sol Græcè Helios dicitur. Job item amicus Dei, cui similis non erat sub sole, adversus amicorum calumnias summum judicem innocentiaë suæ testem invocans, suasque virtutes modestè enarrans ait *f*: *Si vidi solem cum fulgeret, & levatum est in abscondito cor meum, & osculatus sum manum meam ore meo, quæ est iniquitas maxima, & negatio contra Deum altissimum.* Quasi diceret vir patientissimus; Affigat me Deus, & non parcat, si cultum sibi debitum transtuli ad creaturam. Nunquam me jucundissimus orientis solis aspectus splendoris illecebris, & oculorum lenocinio ita pellexit, ut divinum illi Numen in-

esse crederem, ac propterea osculatâ manu, & in cœlum porrectâ divinos eidem honores impenderem. Hâc enim adorationis specie externum quoddam obsequium exhibent soli Gentes, quæ verum Deum ignorant: imò sub specie obsequii nobilem creaturam multiplici afficiunt contumeliâ, de qua re eleganti prosopopœia idololatrias reprehendit ipsemet sol apud Julium Firmicum Maternum ^t. Solem verò non esse Deum probat eleganter, & diffusè Zacharias ^u Episcopus Mitylenes in disputatione de mundi opificio. Hinc putat Lipsius ^x adorandi verbum derivasse, quia manus ad ora admovebant adorantes: non ab ador (frumenti id genus est) quod censet Grammaticorum acumen. Adhibita verò oscula in Solis, aliorumque Deorum cultu certissimum est. Sed cum plerique vererentur, ore profano Deos ipsos tangere, eminus stantes manum porrigebant, eamque statim ad os suum referebant, & suaviabantur. Hunc adorantium habitum sacra Regum historia ostendit, dicens ^y: *Et omne os, quod non adoravit Baal, osculans manum.* Eundem morem plures ingerunt Scriptores. Minutius Felix in Octavio: Cæcilius simulacro Serapidis denotato, ut vulgus supersticiosum solet, manum ori admoveo osculum labiis preffit. Lucianus Samosatensis: Si quis est pauper, ita Deo litat, ut dexteram dumtaxat suam osculetur. Apuleius ^a: Nefas habet adorandi gratia manum labris admoveo. Athenagoras ^b: Osculum adorationis quædam est. Plura reperiet, qui voluerit apud Pithœum ^c in adversariis, & Muretum ^d in variis lectionibus. Ex hac autem adorandi ratione ille forsitan ritus emanavit, quo principibus viris manus osculari solemus, de quo legendus in Parergis Franciscus Luisinus ^e Utinensis criticus exquisitissimus. Sed jam ad Solem, à quo digressi sumus, his obiter adnotatis, revertamur.

§. II. O-

ⁱ Aur. Victor in Valeriano. ^k Fl. Vopisc. in eodem. ^l Eutro. l. 9. Hist. Rom. ^m Ann. Marcellin. lib. 17. ⁿ Theodorus de cur. Græc. affect. l. 3. Euseb. præp. Evang. lib. 1. cap. 6. & 7. Phrynus. de nat. Deorum. Apollodorus in Biblioth. Fulgentius & Nat. Comes in Mythologia. Arsenidor. lib. 2. cap. 36. Julian. Imp. or. 4. Seneca de benef. lib. 6. c. 21. & 23. lib. 7. cap. 31. Sext. Empyr. lib. 2. adv. Mathem. Maphæus Vegius Lauden. in disputatione inter solem, terram, & aurum. Gyrald. de Div. o Ezech. 8: 16. p 4 Reg. 25: 5, 11, q Jos. 15: 7. Id. 19: 41. Isa. 19: 18. Hier. 43: 13. r Chrysost. tom. 1. f Job 13: 26.

^t Jul. Firmic. libro de erroribus prof. Rel. c. 8. ^u Zacharias de mundi opific. ^x Lipsius l. 2. elect. cap. 6. ^y 3 Regum. 19: 18. ^z Lucian. de sacrificiis. ^a Apul. Apol. 1. ^b Athenag. in legatione prope siam. ^c Petr. Pith. adversar. lib. 1. cap. 7. ^d Muret. var. lect. lib. 10. cap. 1. ^e Franc. Luisin. lib. 2. Parerg. cap. 19.

§. I I.

*Omnes Ethnicorum Deos referri ad Solem.
Cur premissus versus Orientem.*

1. **A**urelius Macrobius *f* luculentus Auctor, & doctus omnes Deos gentium referri ad solem longo, & erudito sermone demonstrat ex Orpheo, Homero, Hesiodo, Platone, aliisque doctrina præstantibus viris, qui numerosam illam Deorum confugem ad unum Solem revocarunt, cujus varios effectus facilis, & rudis antiquitas, varia esse numina censuit, quæ variis quoque nominibus distinxit. Explicat hanc doctrinam eximius Philosophorum Plato in Cratylō, & secundo de legibus. Nonnus Pannopolita *g* in Dionysiacis Bacchum introducit, qui solem deprecans sic canit: Belus es Euphratæ, Lybicus vocatus Ammon, Apis es Nilivæ, Arabs Saturnus, Assyrius Jupiter: & infra, sive Serapis es Ægyptius, sive Mithris Babylonis, in Græcia Delphicus Apollo, sive ru Pæon dolorem mitigans, sive es Æther varius, sive Astrochyton. Eadem ferè habent Proclus Lycius *h* in Hymno solis, & ex Latinis Papinius in Thebaide *i*, & Julianus Aurelius *k* libro de cognominibus Deorum. Non est autem omittendus Martianus Felix Capella *l*, apud quem Philologia elegantissimus hisce carminibus solem veneratur.

*Ignoti vix celsa patris, vel prima propago,
Fomes sensificus, mentis fons, lucis origo,
Regnum naturæ, decus atque assertio Divum,
Mundanusq; oculus, fulgor splendentis Olympi,
Ultra mundanum fas est cui cernere patrem.
Te Serapim Nilus, Memphis veneratur O-
sirim,
Dissona sacra Mitram, Ditemque serumque Ty-
phonem.
Atys pülcher item, curvi & puer almus aratri,
Ammon & arenæ Libyes, ac Biblis Adon.
Sic vario cunctus te nomine convocat orbis.*

Sic etiam Mercurius Trismegistus *m* in Pimandro Deum Deorum solem appellat, cui omnes cedunt Dii cœlestes tamquam regi & potenti.

f Macrobius 1. Satur. à c. 17. ad 23. *g* Nonnus in Dionysiac. lib. 40. v. 396. *h* Proclus in Hym. solis v. 24. *i* Statius 1. Thebaid. *k* Jul. Arel. de cogn. Deorum lib. 1. cap. 4. & lib. 3. cap. 6. *l* Mart. Capella de nuptiis Merc. & Philologia l. 2. *m* Trismeg. Pimand. cap. 5.

Sunt & alii plures *n*, qui Solem maximum Deorum vocant, & omnia illa numina, quæ sibi fingebant Antiqui, ad ipsum referunt. Vix enim inter Ethnicos quisquam fuit sapientie laude conspicuus, qui non crediderit unicum esse Deum, quem illi sub variis nominibus colebant. De qua re Medaurensis quidam Philosophus nomine Maximus *o*, & ipse Ethnicus sic scribit ad Augustinum. Equidem unum esse Deum summum sine initio, sine prole, naturæ seu patrem magnum, atque magnificentem, quis tam demens, tam mente captus neget esse certissimum? Hujus nos virtutes per mundanum opus diffusas multis vocabulis invocamus, quoniam nomen ejus proprium cuncti videlicet ignoramus.

2. Hæc nos de cultu Solis officium Primæ, quod post ejus exortum celebratur, vel invitos dicere compulit. Sed priusquam hinc longius abeamus, operæ pretium fuerit solerter indagare, cur antiquissimi Christianæ fidei Principes & Doctores versus Orientem orandum esse decreverint. Nam teste Tertulliano in Apologetico, quidam Gentiles à Christianis adorari Solem existimarent, quod ad Orientis regionem precarentur. Percellit acriter animum meum hæc difficultas, nam priscos Ethnicorum Sacerdotes ad hanc cœli partem conversos sacrificasse, memini me legisse apud veteres Scriptores Græcos, & Latinos: atque hunc fuisse morem Magorum, & Pythagoreorum scribunt Herodotus *p*, & Cœlius Rhodius *q*. Sanè Poëtarum Princeps sic canit:

*Illi ad surgentem conversi lumina solem
Dant fruges manibus salsas, & tempora ferro
Summa notant pecorum, paterisque altaria le-
bant.*

Ubi Servius Grammaticus *r*; Disciplinam, inquit, ceremoniarum sequutus est, ut Orientem spectare diceret eum, qui esset precaturus. Ovidius *r* in Fastis:

*Hæc Dea placanda est, hæc tu conversus ad ortus
Dic quater.*

Valerius

n V. Cleverium lib. 1. Germ. antiquit. c. 26. & Vossium de Idololatria à c. 2. usque ad 18. *o* Maximus Medauren. Ep. 43. inter Epist. D. August. *p* Herodot. l. 1. *q* Cœl. Rhodig. antiq. lect. l. 12. cap. 9. *r* Virgil. 12. Æn. *s* Servius ibid. *t* Ovid. Fastus. lib. 4.

Valerius Flaccus in Argonauticis u,

Imperat hinc altè Phœbi surgentis ad orbem

Ferre manus, totisque simul procumbere campis.

Ex hoc ritu Latinus Pacatus Drepanus statim post exordium sui Panegyrici hæc habet: Ut divinis rebus operantes in eam cœli plagam ora convertimus, à qua lucis exordium est; sic ego vota verborum, quæ olim nuncupaveram, soluturus, id oratione tempus afficiam, quo Romana lux cœpit. Inter Græcorum Epigrammata unum erat cuiusdam Pollidippi y, in quo testatur Antiquorum templa ita constructa fuisse, ut qui in eis orarent, Orientem respicerent. De eadem re Vitruvius z: Qui adierint, ait, ad aram immolantes, aut sacrificia facientes, spectent ad partem cœli Orientis. Apuleius a; Tunc Orientem obversus, & incrementa solis augusti tacitus imprecatus. Dionysius Thrax b, Antiquorum templa statim orientem solem leabant excipere, & statim orto lumine fenestris, ac foribus patefactis repleri, ubi sacrificia fiebant. Hyginus Gromaticus c; Postea placuit omnem Religionem eò convertere, ex qua parte cœli terra illuminatur. An igitur Catholica Ecclesia damnatos gentium ritus hac in re studuit imitari? Absit. Aliæ sunt causæ sanctissimi instituti, quas Orthodoxi Patres observarunt.

3. Et primò quidem ad Orientem conversi hac de causa oramus, quia nos exules esse, & peregrinos profitemur, & ad patriam nostram, unde ejeti sumus, ad terrestrem scilicet paradysum, quem Deus plantavit in Eden ad Orientem, suspiramus. Rectè Basilius magnus d: Omnes quidem inter orandum Orientem aspiciamus; pauci autem scimus, quod antiquam patriam inquirimus, paradysum quem plantaverat Deus. Hanc eandem rationem Moses Barcepha e Episcopus Syrus auctoritate multorum Patrum confirmat; atque ita ait constructa olim templa, ut ad solem orientem in mense Nisan, in æquinoctio scilicet vernali, obversa sit fabrica, quia nimirum illo mense supra paradysi locum sol oriatur. Et sic ferè antiquiores Basilicæ etiam nunc constructæ apparent, ut ortum respiciant æquinoctialem. Quare Sidonius Apol-

linaris f describens Ecclesiam à S. Patente Lugdunensi Episcopo constructam, hæc inter cætera scribit:

*Ædes celsa nitet, nec in sinistrum,
Aut dextrum trahitur; sed arce frontis
Ortum prospicit æquinoctialem.
Intus lux micat, atque bracteatum
Sol sic sollicitatur ad lacunar,
Fulvovt concolor erret in metallo.*

Deinde dicit Barcepha g ad orientalem portam paradysi solam, non etiam ad reliquas collocatam esse custodiam, quia Orientis Regio præstituta erat, ut esset locus adorandi Deum. Huic doctrinæ consentire videtur Gregentius h Archiepiscopus dicens. Nos ad solis ortum orare edocti sumus, quoniam illic Deum invenimus, qui hominem formavit, & paradysum condidit. Sed clarius de hac re loquitur Germanus i Archiepiscopus Constantinopolitanus: Orientem versus precari traditum est ab Apostolis sanctis, propterea quod spiritalis Sol justitiæ Christus Deus noster in terra apparuit in orientis solis sensibilibus partibus: propterea etiam quod nos denuò paradysum illum in Eden expetimus, & speculamur ab Oriente, recuperatum iri expectantes: & etiam recipientes ortum illum lucis apparituræ in Domini secundo adventu, & regeneratione.

4. Secundam causam assignat Justinus Martyr k, sive quisquis est Auctor quæstionum ad Orthodoxos apud ipsum, ostendens hanc orandi consuetudinem ab Apostolis acceptam, non quod divinum habitaculum in illo climate existiment constitutum, sed quia Deo semper ea, quæ meliora sunt, destinamus; illa autem mundi pars hominum opinione præstantissima censetur. Nam ut scribit Dionysius Halycarnassæus l: Pars Orientalis nobilior ex Hetrusco- rum disciplina, & ex augurum Romanorum traditione felicior putabatur in captandis auspiciis. Accedit Augustini m sententia dicentis: Cum ad orationes stamus, ad Orientem convertimur, unde cœlum surgit: non tanquam ibi sit Deus, & quasi cæteras mundi partes deseruerit, qui ubique præfens est non locorum

Yyyy spatii,

u Val. Flacc. l. 2. Argonaut. x Lat. Pacatus in Pan. ad Theod. y Pollidip. apud Nat. Comit. l. 1. Myth. cap. 10. z Vitruvius l. 4. Architect. c. 5. a Apuleius l. 4. Metam. b Dionysius Thrax libro 3. Diar. apud Lud. de la Cerda in 8. Aneid. c Hyginus de limitibus. d Basilius l. de Spiritu sancto capite 27. e Moses de paradiso p. 1. c. 13.

f Sidon. Apoll. l. 2. Ep. 10. ad Hesperium. g Moses in sinep. 2. de Paradiso. h Gregent. in disput. cum Herbaso Judæo. i German. in Theoria rerum Ecclesiast. k Justinus q. 118. l Dionys. Halic. l. 2. antiquit. Roman. m Aug. l. 2. de ser. Dom. in monte cap. 9.

spatiis, sed majestate potentiae; sed ut admoneatur animus ad naturam excellentiorem se convertere, id est ad Dominum, cum ipsum corpus eius, quod est terrenum, ad corpus excellentius, id est, ad corpus caeleste convertitur. Divinitas autem, ait Nicetas *n*, per Orientem designatur, utpotè altum, & excelsum, quoniam cum sol oritur, in sublime fertur.

5. Tertia ratio est, quia Christus, quem oramus vera lux est, verumque Oriens. Ideò benè dicit Chrysofomus *o*: Hoc semper appetamus, ut conversi ab Occidente, intenti ad Orientem agnoscamus Deum omnipotentem. Venit lux in mundum, radiavit mentibus nostris obscuris, declarata sunt terra, manifestata sunt occulta, tenebrosa aperta, ut lux oriretur nobis. Ita Propheta pollicitus est *p*: *oriatur vobis timentibus nomen meum Sol justitiae*. Psalmista item dicit *q*: *lux est justis, & rectis corde letitia*. Igitur in oratione à Christo vero Sole illustramur, sicut illustrantur à sole corporeo, qui respiciunt ad Orientem. Sententia Platonis est, quam laudat, & citat Nazianzenus *r*, idem in sensibilibus esse solem, quod Deus in intellectuabilibus: ut enim hic mentem, ita ille oculos illustrat; atque ut hic res eas omnes, quae animo, & ratione intelliguntur, pulchritudine vincit; ita etiam ille eas, quae oculorum sensu percipiuntur. Approbat hanc sententiam disertis verbis Athanasius *s*: Non ideò adoramus ad Orientem, quod in ea parte mundi Deus aliquo modo circumscriptus habitet, sed quia Deus lux est vera: eam ob causam ad creatum istud lumen conversi, non illud, sed Creatorem adoramus, & ex elemento omnium splendidissimo omnium elementorum splendidissimum Creatorem veneramus. Consentit Clemens Alexandrinus *t*: Quoniam autem diei natalis imago est oriens, ilinc quoque lux augetur, quae primum illuxit ex tenebris; sed etiam iis, qui voluntantur in ignorantia, exortus est dies cognitionis veritatis, ideò orantes docemur verti ad orientem. Sic honor qui ab Ethnicis soli creato deferebatur, datus est à fidelibus Christo vero soli: sicut de Circensibus ludis, qui fiebant in honorem Solis loquitur Corippus Africanus *u* his versibus:

n Nicet. in orat. 39. Naz. *n*. 15. *o* Chryf. tom. 1. Hom. in cap. 6. Zach. p. Malach. 4. 2. *q* Psal. 96. *r* Nazianz. orat. 34. *qua est* 2. de Theolog. *s* Atha. qu. 37. ad Antiochum, si tamen ejus est hieiber. *t* Clem. Alex. lib. 7. Strom. *u* Corippus lib. 2.

Hunc veterum primi ritum non ritè colebant.
Esse Deum solem recta non mente putantes.
Sed factor solis postquam sub sole videri
Se voluit, formamque Deus de Virgine sumpsit
Humani generis, tunc dempto solis honore
Est Christo delatus honor.

Memorable est, quod Palladius *x* refert in Historia Lausiaca, Elpidium Abbatem totis viginti quinque annis nunquam versum fuisse ad Occidentem, sed semper ad Orientem respexisse, quamvis spelunca ejus posita esset in cacumine montis: adeò hujus ritu orandi ad Orientem tenax fuit. Huc etiam pertinet quod de quodam adolescente narrat in prato spirituali Joannes Moschus *y*: hic enim de homicidio falsò accusatus militibus dixit; Per Dominum vos rogo, suspendite me ad Orientem, ut illum videam, quando suspensus ero. Sed postea ab imminente morte liberatus fuit.

6. Quartam rationem docet Damascenus *z*, cui adstipulantur Cassiodorus *a*, & Hugo Eterianus *b*. Dominus enim cruci pro nobis affixus humeros ad Orientem, faciem vertebat ad Occidentem. Ideò nos oramus ad Orientem, ut in faciem Christi respiciamus. Adde quod, juxta Propheticum carmen, psallimus Domino, *c* *qui ascendit super caelos caelorum ad Orientem*, ut eum ascendentem in caelum corde, & votis prosequamur. Hinc etiam Magi venerunt ab Oriente adorare Dominum, ut fides, quae sol animae est, inde inciperet apparere, unde sol oriri solet. An non item ex Oriente in fine dierum creditur esse venturus? Ad Orientem idcirco convertimur, ait Hilarius Pictaviensis *d*, quia ipse, secundum Prophetam, oriens ex alto sit, & ascendit ad Orientem, ut eò regressus unde descenderat oriens nosceretur, ipseque sit omnibus in hunc caelestis sedis ascensum rursus auctor oriundi. Nam id ipsum sequens sermo significat, cum dicitur, Ecce dabit voci suae vocem virtutis. Numquid ulla vox potest majoris esse virtutis, quam dissolutorum corporum pulverem in formam cogere, soliditatemque membrorum, & vitam rursus in homines, animasque renovare, & corruptionem naturae imbecillis naturae caelestis incorruptione mutare? Haec humanae spei vera, & perfecta constantia est, haec divinae magnificentiae bonitas absoluta. A-

liam

x Pallad. c. 108. *y* Joann. Moschus cap. 72. *z* Damasc. lib. 4. de fide orth. cap. 13. *a* Cassiod. ad Psalm. 67. *b* Hugo Eterian. lib. de regressu anim. cap. 14. *c* Psalm. 67. *d* Hilar. in Psalm. 67.

nam hujus causæ confirmationem habemus ab Athanasio e: Quare, inquit, oramus ad Orientem? Quia Spiritus sanctus per Davidem Prophetam præcepit f, *Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus*. Quod si Judæus objiciat, ubinam steterunt pedes Domini? Zacharias Prophetæ respondet g: *& stabunt pedes ejus in die illa super montem Olivæ, qui est contra Hierusalem ad Orientem*.

7. Quinta tandem ratio esse potest, ut inter nos, & Infideles discrimen sit. Consuevit Ecclesia Dei, ait Lucas h Tudenfis Episcopus, orare ad Orientem, ut per hoc à sectis variis, & erroribus separaretur, quæ Sole justitiæ illustrata se Domino soli Christo Jesu desponsavit. Hæretici tenebris obcæcati à vero sole remanent alieni, & modò ad Orientem, modò ad Occidentem, modò ad Meridiem, modò ad Septentrionem orant, & circumferuntur vagi in omnibus actionibus suis. Orant Saraceni ad meridiem, & Judæi diverso modo. Catholici verò, quibus divina Scriptura dicit, *i Vobis timentibus nomen Domini orientur Sol justitiæ*, orant ad Orientem divino oraculo admoniti per Salomonem, qui dicit Deo: *k Oportet solem prævenire ad benedictionem tuam, & ad orientem lucis ibi te adorare*. Et quia, ut ait David l, *exortum est in tenebris lumen rectis*, debet populus Dei respicere, & adorare ad Orientem, ut ille de quo dicitur, *m Oriens vocabitur nomen ejus*, qui est oriens ex alto Deus Israël, fideles lumine claritatis suæ perfundat, *qui habitat lucem inaccessibilem*, & in lucem suæ Divinitatis præcepit credere dicens n: *Credite in lucem, ut filii lucis sitis*. Testatur etiam ipsa Veritas o, quod *qui male agit, odit lucem, & qui facit veritatem, venit ad lucem*. Hætenus Lucas. Quod verò Turcæ, & Saraceni conversi ad Austrum orientem, testatur Euthymius p in Panoplia. Manichæi, teste Augustino q, orationes faciebant ad solem per diem quaquaversum circumit: ad lunam per noctem si appareret; si autem non appareret, vertebantur ad Aquilonem. Mercurius Trimegistus r sole occidentem ad Austrum respicere eum præcipit, qui oraturus est; at sole

orientem in eum, qui dicitur subsolanus. Judæi autem orabant ad Occidentem, quia ostium tabernaculi ad Orientem respiciebat. Et illi quidem occidenti literæ insistant habentes velamen in cordibus suis: nos spiritu vivificante illustrati ut filii lucis in luce ambulamus vero lumini adhærentes, de quo scriptum est, *f super te autem orientur Dominus, & gloria ejus in te videbitur*. Cæterum de hoc ritu præter Auctores supra citatos agunt Clemens Romanus t, Gregorius Nyssenus u, Anastasius Nicænus x, D. Thomas y, & alii recentiores.

S. III.

Veterum opiniones de sole. Verus Sol adorandus, qui est Christus. Quis sit ignis obscurans solem. Cur oremus horâ prima.

r. **A** Chilles Tattius z in Isagoge ad Arati Phænomena veterum Physicorum ridiculas de sole opiniones recenset. Docet enim Plato solem ex igne constare: quidam è terræ, ac nubium exhalationibus. Philolaus eundem quicquid habet igneum, ac transparens ex æthereo igne, qui supra ipsum est, exprimere putat, ac per quædam rimarum interstitia splendorem ad nos transmittere. Epicurus pumicis speciem habere censet, atque ex igne per quædam foramina splendorem ejaculari. Anaximander lucem ab eo, qui sit rotæ similis, emitti sentit. Hæraclitus scaphæ similem putat, Stoici sphæræ, alii disco. Quidam pedalem, alii octuplo, alii undevicies terra majorem faciunt. Omitto Porphyrii placitum relatu indignissimum, quod curiosus lector inveniet apud Georgium Pissidem in Cosmurgia. Plures quoque de sole absurdas opiniones referunt Theodoretus a, & Plutarchus b. Manichæi solem navim esse asserabant de purissima Dei substantia fabricatam, ut refert Augustinus c. Narrat Cyrillus Alexandinus d Anaxagoram Philosophum morte

Yyyy 2 ab

f Isai. 60: 2. t Clem. Rom. lib. 2. consi. apost.
 Tertull. in Apolog. c. lib. adv. Valentin. Origen.
 hom. 5. in Num. Naz. epist. ad Philagrium. Epi-
 phan. lib. 1. tom. 1. cap. 19. u Greg. Nyss. lib.
 de orat. x Anastas. qu. 18. in script. y Tho-
 mas 2. 2. qu. 84. art. 3. z Achill. Tattius ad Ara-
 ti Phæn. c. 19. 20. a Theoret. lib. 1 c. 4. de cur.
 Græc. affect. b Plutarch. de Placitis Philosoph.
 lib. 2. cap. 20. c Aug. lib. 20. contra Faustum.
 d Cyrill. Alex. lib. 6. adv. Julianum.

e Athanas. qu. 37. citata. f Psalm 131. g Zachar.
 14: 4. h Lucas Tuden. lib. 2. adv. Albigenes cap.
 23. i Malach. 4: 2. k Sap. 16: 28. l Psalm.
 111. m Zach. 6: 12. n Joan. 12: 36. o Joan.
 3: 20. p Euthym. Panopl. p. 2: tit. 24. q Au-
 gust. lib. 20. contra Faustum. r Trimegist. in
 sine Aclepi.

ab Atheniensibus damnatum fuisse, quod solis circulū nihil aliud esse diceret, quam lapidem quemdam ignitum. Hic, ut refert Jamblicus, tamen si de sole tam exigua sentiret, interrogatus aliquando, cujus rei gratia natus fuisset, ut solem, inquit, contemplerer: Ad eō externi luminis pulchritudine captus fuerat. Sed quam multipliciter peccavit, cū hoc dixit Anaxagoras, Cœlius Lactant. l. 5. c. 9. ostēdit in divinis institutionibus. E contra verō quidā sanctorū Patrum, quod B. Theodoro Studita serm. 18. narrante didicimus, cū ē cella prodiret, tegumentum capiti imponebat, ne aciem in solis jubar intenderet, causamq; rogatus respondit: Ecquid est cur temporarium lumen videre velim? Et rectē quidem. Nam, ut ait Magnus Greg. l. 22. mor. c. 2. sancti viri postquam omnia presentis vitæ oblectamenta despiciunt, præ illius lucis internæ dulcedine ab hac exteriori luce animum quasi à tenebris avertunt; multumque secum intrinsecus contentunt, ne hujus lucis, quæ fulget extrinsecus, delectatione rapiantur. Hi sunt, qui dicunt cum Propheta Domino, Hierem. 17:16. *Diem hominis non desideravi tu scis.* Hi sunt, qui solam diligunt Sapientiam*, & proposituerunt pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius, candor est enim lucis æternæ, speciosior sole, & nihil inquinatum in eam incurrit. Hi sunt, qui verum adorant Solem, quem si quis sequitur, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ Joa. 8. 12. Idcirco prima diei hora, statim ac sol materialis exortus est, Solem justitiæ adorantes in spiritu, & veritate gratissimum adolent orationum incensum, ut luce spiritali digni sint illustrari. Solis enim instar Deus exoritur, ait Athan. ser. de Sabb. & circumcissione. illustrans uniuscujusque animum. Non omnium autem hæc dies est, sed eorum qui peccatis mortui sunt, & vivunt Deo. Væ illis quibus obtenebratus est sol in ortu suo, super quos factæ sunt tenebræ palpabiles, & horribiles: Isai. 13. 10. *nescierunt neq; intellexerunt, in tenebris ambulant:* Ps. 118. Et dicent in die iudicii, Sap. 5. 6. *Ergo erravimus à via veritatis, & Sol intelligentiæ non est ortus nobis.* Optime Basiliius in Psal. 33. Quomodo sensibile hoc lumen non omnibus similiter exoritur, sed habentibus oculos, & vigilātib; his item qui nullo interfitte impedimento prohibentur, quin frui possint claritate solis primum adventantis: Sic & justitiæ Sol verum lumen, quod illuminat omnem hominē venientem in hunc mundū, nō omnibus suum splendore præbet, sed his qui vivendi formulā nihil ipso indignam exigunt.

2. Satagendū est igitur, ut primitias diei pura mentis intentione offeramus Domino, ut qui ad principium diei nos pervenire secus sua virtute incolumes ad salutaria cuncta perducatur: ne forte in nobis prophetica illa comminatio adimpleatur, Psal. 57. *supercecidit ignis, & non viderunt solem.* Ignis iste fumosus lucidissimum solis jubar obscurans ignis superbiæ est ut explicat August. in Psal. 57. ignis concupiscentiæ, ignis iracundiæ. Quantus ignis est? Super quem ceciderit

* Sap. 6. 7.

non videbit solem. Quem solem? Non istum, quem tecum vident, & pecora, & muscæ, & boni, & mali: est & alius sol, de quo dicturi sunt illi, Sol non est ortus nobis, quia vicit illos concupiscentia carnis. Supercecidit ignis, & non viderunt solem. Hunc ignem vocat Bernard. ser. 2. de Purific. ignem alienum, quem si quis in divino sacrificio offerre præsumpserit, etiam si patrem habeat Aaron, morietur in iniquitate sua. Porro ignis alienus, ait Abfalon Abbas ser. 25. *qui est 2. de Pent.* est luxuria, quæ est in cubilibus, & impudicitis; ignis alienus est iracundia, quæ est in dissensionibus, & contumeliis; ignis alienus est invidia, quæ est in detractatione aliene virtutis. Ignis alienus, inquit Ambrosius annot. 1. in Levit. est libido. Ignis alienus est omne incendium injuste cupiditatis. Ignis alienus omnis ardor avaritiæ. Hoc igni nemo mundatur, sed exurit. Sacrificia verō sua alieno incendunt igni, qui Deo serviant non ex amore, sed pro lucro externo, ut Joann. Rusbroch. de tabern. sac. c. 116. scribit rerum divinarum contemplator eximius. De eadem re sic differit Paulin. Ep. 29. ad Aptum, sanctissimus Nolæ Episcopus. Ignem mihi alienum videtur accendere, quisquis corporeæ, vel sæcularis alicujus cupiditatis ignem in sacrificio sui cordis accendens audeat appropinquare altaribus Domini, quæ non recipiunt nisi illius ignis accensionem, de quo ait, Ignem veni mittere in terram. Hic solus ignis igni resistit æterno. Sed dicis mihi. Quomodo possum hunc ignem alienum elongare à meipso, si in peccatis natus sum totus, & in peccatis concepit me mater mea? Precare Solem justitiæ, ut oriatur in te, & præoccupet cor tuum in spiritu ardoris. Ipse venit mittere ignem in terram, si hic ignis in altari cordis tui semper ardebit, alieno igni locus non erit; à facie enim Domini extinguetur. Vox Domini intercedentis flammam ignis. Ps. 28. *Quod si non dixeris,* ait Isaias c. 8. 20. *juxta verbum hoc, non erit tibi matutina lux.*

3. Idcirco fit Primæ horæ celebratio, ut verbis utar Rab. Maur. de instit. cler. l. 2. c. 3. quia in exortu diei oportet ut Solem justitiæ nobis oriri postulemus. Sic incipiente die Evangelici præcepti non surdi auditores primum querimus regnum Dei, & justitiæ ejus, ut & cætera adjiciantur nobis Mat. 6:33. Sic juxta legem Exod. 13:12. quod primum nascitur Domino consecramus. Sic cum sanctis mulieribus orto jam sole Marc. 16:2. venimus ad monumentum, ut mysticis orationum unguentis ungamus Jesum. Sic cum Rege Liricæ interficimus in matutino omnes peccatores terræ Ps. 100. quia, ut ait Hier. l. 2. in Isaiam. orto nobis Sole justitiæ omnes statim cogitationes interficimus, quæ ad peccata nos provocant, & de civitate mentis nostræ disperdimus peccatores. Sic Sapientis* admonitionem libenter audimus, & efficaciter adimplemus ad orum lucis adorantes Dominū, ne internæ dulcedinis manna exiguo solis radio calefactū tabescat. Sicut autē ovibus manē ad pascua excurrentibus necessarius est pastor, qui eas à

* Sap. 16:28.

lupis

lupis defendat: ita etiam nos, ut docet *Amal. l. 4. de div. offic. c. 2.* initio diei ad opera, & mandata Domini surgentes pastoris nostri custodia indigemus, qui lupos agitat irruentes, de quibus legimus *Jos. 10: 12.* & lupus rapit, & dispergit oves. Ceterum hora ista sancta est, qua Dominus noster illusus, conspuratus, & alapis cæsus Pilato propter nos ligatus altitit *Mt. 27: 1.* ad omnem contumeliam, & adversitatem patienter sustinendam suo exemplo nos erudiens. Hac item hora post gloriosam resurrectionē in magna piscium captura, *Jos. 21.* qui cum tanti esset, non est scissum rete, *Ecl. Cathol.* propagationem præfiguravit, & veram carnis resurrectionem in piscis alii comestione evidenter ostendit. Sunt qui scripserint horā Primam celebrari in memoriam Dominicæ Resurrectionis: at omnium rectè sententiū fides est Christum ante solis exortū surrexisse.

S. IV. DE MATUTINIS SALUTATIONIBUS.

De matutinis salutationibus. Prima quando fuerit in spiritibus, & qua hora perfolvi debeat.

1. Magna Leo quem Abbas Spanhemensis & Ecclesiasticæ dictionis Tullium appellat, elegantissima oratione Christianos redarguit, qui mane ad nascentem solem deflexi curvatis cervicibus in honorē se splendidi orbis inclinabant: quod paganitatis quodā spiritu factum dolet S. Pontifex. Gentiles enim, præterquam quod ipsum Solem adorabant, ut jam ostensum est, credebant quoque matutinas salutationes Diis esse gratissimas, quare primam diei horam certis ritibus ipsidem nunciabant. Didici hunc morem à Philo. Medaurensi, qui in fabula Melesia hæc habet. Inchoatæ lucis salutationibus Religiosi primam nunciantes horam pestrepunt. Tacitus quoque ait: Orientē solem, ut in Syria mos est, Tertiani saluta vere, ex nostris autē Arnobius^e rem indicavit his verbis. Quid sibi volunt excitationes illæ, quas canitis matutini collatis ad tibiā vocibus? Obdormiscunt enim superi, remeare ut ad vigiliis debeant. In hunc etiam ritum invehitur Romanus Sapiens. Veremus salutationibus matutinis fungi, & foribus assidere templorum. Erat autē salutationis matutine propria illa vox Ave, juxta illud *Marr. g.*

Et matutinum portat ineptus Ave:
Et alibi b. *Discursus tota vagis urbe, nec ulla cathedra est, Cui non mane ferat irrequietus Ave.*

Non enim erga Deos dumtaxat, sed etiam erga homines hujusmodi salutationibus utebantur. Quo verò ritu Deos salutaverint, Barnabas Brillonius in doctissimo libro Formularum luculenter ostendit. Hæc est gentium consuetudo, quam Leonis reprehensio suffragat, ne quis forè parum linææ mentis primæ horæ officium, aut orationis ad orientē mysteria tanti viri auctoritate sustollere conetur. Satis clarè se explicat S. Doctor, dum ait: Expergiscere o homo, ut ere creaturis quomodo utendum est, & quicquid in eis pul-

chrum, atq; mirabile est, refer ad laudem, & gloriam Conditoris. Utinā corda nostra veri luminis jubar illustret. Lux pietatis veri splendore oriētis est. Quantū distat à splendore solis soli hujus caligo! Orandū igitur, ut mūdi hujus tenebras claritatis suæ radiis expellat Deus.

METRUM XII.

Magne Rex terræ nitidq; cæli, Christe, qui nutu moderaris orbem,	Lux ades nulla temerata nocte, Mysticum lumen, nicosq; nobis Annue mares.
Mentis arcana jubar, & paternæ Lucis imago.	Pax, fides tecū pietas, & omnis Audeat virtus remeare ab alto.
O sacrum cæli decus, & cornu Luminis candor sine nubefulgens,	Pectus illustra, resonatque summū Flumen amoris.
Huc ades, puro tibi dū sacramus Carmina voto.	Erudi terras meliore flamma, Et per ignotas tibi fundat oras
Servium cursu tibi concitato Nox, dies, annus, properigine mensis,	Prodigus laudes populus sacra- tam Pronus ad aram.
Teque circumstant glomerata blandis Astra choreis.	Annus cultus, patrioque ritus Lætas antiqua renovare pompa Indus, & Maurus, gelidique discat Incola Ponti.

2. Porro quod spectat ad officium Primæ, nulla ejus expressa mentio apud Patres Cassiano antiquiores reperitur, quicquid dicant Franciscus Turrianus & vir alioquin eruditissimus in notis ad Clementem Romanum, & Marianus Victorius vir etiam emundæ naris in scholis ad Epistolas Divi Hieronymi. Iste enim, & alii Patres cum manè orandum esse dicunt, non de Prima, sed de Laudibus matutinis intelligi debent, quod disertè demonstrat exactissimus Scriptor Marcellus Francolinus. Tameñ autem Franciscus Suarez de hujus assertionis veritate dubitare videatur, certum est tamen, quod Cassianus præferit testis omni exceptione major, Primam scilicet suo tēpore in suo Bethleemiteo Monasterio celebrari cœpisse, ne Monachi post Laudes usque ad Tertiam otiosi, & somnolenti jacerent in cellis, cum nulla conventus necessitas eos ad orationem exire compelleret. Vocat eam alteram matutinam, quam à matutinis laudibus ex eo distinguit, quod hanc tribus psalmis absolvi dicit: ad laudes verò decantari ait psalmū *Laudate Dominum de cælis*, cum duobus sequentibus. Porro quinquagesimum, inquit, & sexagesimum secundum, & octogesimum nonum huic novellæ solemnitati novimus fuisse deputatos. Nec est quod scrupulum alicui moveat Augusti, qui initio secundæ regulæ expressam Primæ mentionem facit: nam præter alias conjecturas satis evidentes, quas censores operum Augustini notarunt, vel ex hoc liquet, falso ei attributam hanc Regulam, quam ideò Lovan. Theol. inter Pseudepigrapha telegarunt. Similiter hymnus Primæ, qui criticorū animum vellicare poterit, vel non est Ambr. vel ab eo cōpositus, ut privatim diceretur, postea publico Primæ officio apratus fuit. Hęc de Lat. Patribus dicta

Yyyy 3

a *Is. serm. 7. de Nativitate.* b *Trithemius de Script. Eccl.* c *Apu-
leius l. 11.* d *Tacit. l. 3. hist. c. Arnobius 7. cont. gent.* e *Sent. ep.
95. g. Martia. l. 1. ep. 56.* h *Id. l. 4. ep. 79.* i *Briffon. de form. l. 1.*

k *Turrian. ad c. 34. l. 8. constit. apostolicæ.* l *Mar. Pict. ad ep. 7.*
m *Hier. ad Letam.* n *Francolin. c. 14.* o *Suarez. de relig. l. 4. cap. 5.* p *Cassian. lib. 3. de instit. cœnob. c. 3. 4. & 6.*

dicta sunt; nam si ad Græcorum calculos res ista revoceatur, sunt qui de Prima Chrysostrum, & Athanasium loquutos asserant. Hic enim libro de virginitate, Sol, inquit, exoriens videat librum in manu tua. Ille autem in fine libri primi de orando Deum; Dic mihi, ait, qua fronte solem intueberis, nisi prius adoraveris, qui lumen illud dulcissimum oculis tuis mittit? Sed hæc testimonia de privata oratione intelligi possunt: Primæ autem officium, cui satis superque est mille & amplius annorum vetustas, statim post ortum solis persolvi debet. Patet id manifestè tum ex Cassiano, tum ex Amalario, & Hugone, tum etiam quia à prima hora diei, à prima scilicet hora post ortum Solis denominatur. Cum enim diem artificialem pro celebrandis horis Canonicis in quatuor partes divisissent Antiqui, solebant in fine singularum partium singulas Canonicas preces singulis trihoris persolvere. Sed cum postea Primam, & Completorium pro initio, & sine diei advenissent, jam ex prima diei parte, quæ primam, secundam, & tertiam horam continebat, & officio Tertie assignabatur, primam horam pro officio Primæ separarunt: duodecimam pro Completorio, ut supra capite tertio explicatum est. Drogo Abbas q in ipso solo exortu celebrandum esse Primam existimat: sic enim scribit: Horæ primæ laudatio à sanctis Patribus ex oriente sole constituta est celebrari: quæ si aliquando tardius, vel celerius negotiis exigentibus celebrètur, nobis horæ debitæ officium congruo tempore persolventibus, hujus similiter & cæterarum statutus terminus penes eum, cui cuncta sunt presentia, relinquatur.

q Drogo Abb. tract. de horis canonicis.

CAPUT VII.

DE TERTIA.

§. I.

Hora Tertia mysteria. Numerus Ternarius commendatur.

METRUM XIII.

Quis me Numinis impetus
Sublimem vacuo librat in ære?
Falsa lator imagine?
An celsum volueris transsilio polam?
Quo me nubila præpetem

*Attollunt rapido turbine concisum?
Aut quis me potuit juror
Stellis inferere, & concilio Dei?
Abstant procul impie,
En præsens Deus est: Sentio spiritum.
Rugiti reboat polus,
Atque æther rapidis depluit ignibus.
O vos pectora pandite,
Quos Numcu populi cæribus eripit.
Nil parum, aut humili modo,
Nil mortale loquar. Sed referens Deo
Gratas obsequii vices,
Devotis jentiam sidera vocibus.*

1. Elevatus est enim ab ortu sui primordio igneus solis splendor, altius processit, dilatavit radios, incaluit, & invaluit acrius ardens, efficacius illuminans, potentius influens. Novis igitur illustrata fulgoribus fidelium Ecclesia tertia diei hora rursus laudes Deo canit, nova luce divinæ cognitionis induitur, novo veritatis splendore allicitur, sacrarumque precum delectabili suavitate pinguefcit. Quomodo enim hac hora tacere poterit, quam tot veneranda mysteria, ipsaque spiritus sancti gratia cœlestium charismatum sacramentis nobilitarunt? Nimirum hac hora Dominus noster ex sententia Ruperti Abbatis & spinis coronatus Judæorum vocibus crucifixus est, juxta illud s, *Filii hominum dentes eorum arma, & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus*: nam Pilato judicante illum dimitti, firmaverunt sibi sermonem nequam pertinaciter clamando, crucifige, crucifige. Et ille quidem iniquus judex sacrilegis Judæorum clamoribus commotus auctorem vitæ morte turpissima condemnavit. Jesus autem cum iniquis reputatus Agnus sine macula sævissimæ luporum rapacitati traditus est. Tum bajulans sibi crucem ad locum supplicii contumeliis, & blasphemis lacessitus pervenit: ipsoque patibulo in terra defixo immania tormentorum genera erga ipsum Dei Filium innovata sunt. Hæc verò omnia hora tertia contigisse Ignatius Martyr, & Athanasius u observant.

2. Ipsum etiam Tertie nomen ex ternarii numeri significatione multa suggerit haud indigna solerti consideratione. Trias princeps imparium numerus, perfectusque censetur, nam prior initium, medium, & finem sortitur: & quia unitate media interveniente sectionem non recipit, ut in duo æqua dividatur, idèd, teste Hugone x,
r Rupert. l. 1. de div. off. c. 3. s Psalm 56. x Ignat. ep. ad Trallian. u Athan. lib. de Virginit.